

**ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Анотація. Визначено та обґрунтовано проблеми і переваги розвитку державного аудиту в Україні на основі вивчення законодавчо-нормативних актів та узагальнення опублікованих з досліджуваної проблематики робіт практиків та вчених.

Аннотация. Определены и обоснованы проблемы и преимущества развития государственного аудита в Украине на основе изучения законодательно-нормативных актов и обобщения опубликованных по исследуемой проблематике работ практиков и ученых.

Annotation. Problems and advantages of development of state audit in Ukraine have been identified and substantiated on the basis of study of legislative and normative acts and generalization of works by practical workers and scientists on the investigated range of problems.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, державний аудит, державні кошти, ефективність використання державних коштів, бюджетні установи, Державна фінансова інспекція України (ДФІ України), Рахункова палата України.

У сучасних умовах реформування економіки України відбувається зміна цілей управління державними фінансами і державною власністю. Основною метою стає підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів, забезпечення суспільства якісними соціальними послугами, досягнення відкритості органів влади і державного сектору. У рамках змін, що відбуваються в економіці країни, впровадження державного аудиту в роботу органів, що здійснюють державний фінансовий контроль, може стати одним із позитивних моментів у вдосконаленні контролю державних коштів, а також, зокрема, одним із найбільш ефективних засобів регулювання користувачів ресурсів – перш за все, бюджетних установ. Усе наведене свідчить про безсумнівну актуальність та своєчасність обраної теми даного дослідження.

Питання державного аудиту висвітлювалися у працях Слободяник Ю. Б., Жирної Ж. А., Л. Куликівської, Чумакової І. Ю., А. Юхимчук та ін. [1 – 5]. Проте дані науково-практичні дослідження потребують більш поглибленого вивчення з метою уточнення кола проблем та перспектив розвитку державного аудиту в Україні.

Метою дослідження є окреслення основних проблем та перспектив становлення державного аудиту в Україні. Відповідно до визначеної мети було поставлено такі завдання: проаналізувати стан державного аудиту в Україні; визначити проблеми та перспективи розвитку державного аудиту в Україні.

У процесі дослідження були використані такі методи: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація.

Згідно з Бюджетним кодексом України повноваження щодо здійснення державного аудиту в Україні покладено на Рахункову палату та Державну фінансову інспекцію України (далі – ДФІ України), тому процес становлення і розвитку системи державного аудиту відбувається в межах діяльності цих органів [1].

У 2005 році було здійснено спробу реформувати систему державного фінансового контролю та державного аудиту з урахуванням європейських вимог. Кабінетом Міністрів України було прийнято Концепцію розвитку державного внутрішнього фінансового контролю (далі – Концепція) на 2005 – 2017 роки, яка спрямована на зміну ідеології фінансового контролю відповідно до норм і правил Європейського Союзу, вдосконалення правового поля у сфері державного фінансового контролю. Концепцію спочатку було затверджено на 5 років, але потім, з урахуванням корективів Світового банку, цей термін подовжено до 2017 року.

У державному секторі України буде поступово впроваджено модель державного внутрішнього фінансового контролю. Успішність цього процесу залежить від запровадження Європейських стандартів внутрішнього контролю в установах та організаціях державного сектору.

Система державного внутрішнього фінансового контролю ставить за мету гарантувати відповідність системи фінансового менеджменту та контролю, а також внутрішнього аудиту, правовим вимогам, принципам фінансового менеджменту, а також бути прозорою, економічною, ефективною та результативною.

Ключовими засадами зазначеної Концепції є реорганізація контрольно-ревізійної служби у відділи внутрішнього аудиту та їх запровадження, поряд із відділами внутрішнього контролю, безпосередньо в організаційну структуру розпорядника коштів із метою здійснення поточного контролю. Ревізійні відділи в сучасному понятті залишаться лише в тих сферах державного сектору, де спостерігається найгірша фінансова дисципліна.

Планується також здійснити низку заходів, спрямованих на децентралізацію контрольно-ревізійних дій.

Державний фінансовий контроль набуде ознак попереднього та поточного і буде вважатися внутрішнім. Зовнішній контроль буде чітко закріплений за єдиним органом – Рахунковою палатою – органом зовнішнього контролю. Зазначене, за умови успішного втілення, здатне розв'язати найбільш гостру проблему сучасного державного фінансового контролю – накладання функцій контролюючих органів. Рахункова палата повинна найближчими роками відігравати активнішу роль у виконанні положень, визначених Конституцією і Законами України. Сьогодні на часі – реформа системи контролю державних фінансів, флагманом якої повинна стати саме Рахункова палата, як незалежний і самостійний державний орган, відповідальний тільки перед Парламентом України.

Реалізація зазначеної Концепції базується на трьох основних принципах (за визначенням INTOSAI): впровадженні системи внутрішнього контролю, впровадженні служб внутрішнього аудиту та їхній гармонізації.

Однак на шляху економічних перетворень як в сфері державного фінансового контролю в цілому, так і в сфері державного аудиту зокрема постає ряд проблем, які потребують поступового вирішення. Так, проблемою номер один на шляху становлення державного аудиту в Україні невизначеність як в законодавстві, так і в теорії самого поняття "державний аудит". Доволі часто дослідники підмінюють поняття "державний аудит" поняттям "державний контроль". Відсутність чіткого розмежування цих понять ускладнює процес становлення зазначеного виду контролю у вітчизняній практиці. Необхідно підкреслити, що державний контроль перевіряє законність, цільове використання коштів та державного майна. У свою чергу, державний аудит є способом перевірки ефективності спрямування цих коштів на відповідні цілі та доцільності здійснення видатків [1].

Державний аудит включає в себе все, що відноситься до системи зовнішнього, незалежного публічного контролю за діяльністю будь-яких органів держави. Його характерною рисою є постійне оновлення, перегляд існуючих теорій і концепцій аудиту, пошук нових форм і методів державного та суспільного управління. З упровадженням державного аудиту виникає можливість поточного моніторингу витрачання бюджетних коштів, попередження та усунення порушень на їх початкових етапах, у процесі їх зародження.

По-друге, принципово на шляху становлення державного аудиту постає проблема призначення незалежного контролюючого органу, який буде здійснювати державний аудит. У вітчизняній практиці цей різновид аудиту здійснюється Державною фінансовою інспекцією України (далі – ДФІ) та частково Рахунковою палатою. У розвинених країнах вищий контролюючий орган державного аудиту формується законодавчою гілкою влади (в Угорщині, Німеччині – Рахункова палата при парламенті, у США – Головне бюджетно-контрольне управління, в Канаді – Відомство Генерального ревізора) [2].

На особливу увагу заслуговує проблема суміщення контрольних і розпорядчих функцій щодо управління фінансовими ресурсами. У багатьох випадках усі вони належать органам виконавчої влади, що ставить під сумнів незалежність і об'єктивність прийнятих ними рішень.

Нааявні численні неузгодженості правових норм, а також прогалини в регулюванні організаційно-правових взаємовідносин між органами Державної фінансової служби України та Рахунковою палатою України затримують розвиток державного аудиту.

Серед проблем реалізації державного аудиту потрібно виокремити ще одну – це неготовність суб'єктів господарювання до сприйняття державного аудиту як системи незалежного контролю, що має не каральний, а суто рекомендаційний характер. Така форма контролю не повинна спричиняти будь-які перешкоди звичайній діяльності підприємства, установи чи організації [3].

Таким чином, у процесі становлення державного аудиту можна виділити такі проблеми: відсутність єдиного підходу щодо дефініції державного аудиту, ототожнення його з державним фінансовим контролем; проблема чіткого законодавчого визначення органу, на який покладено функції здійснення зовнішнього державного аудиту; нерозуміння суб'єктами господарювання мети та завдань державного аудиту; відсутність необхідної законодавчо-нормативної бази з даного питання; низький темп адаптації світового досвіду публічного контролю до сучасних потреб контролю державних фінансів в Україні [4; 5].

Однак поряд із зазначеними проблемами державний аудит має значущі перспективи розвитку. Ця форма контролю має забезпечити цільове витрачання національних ресурсів, збереження державного майна, покращення економічного стану держави в цілому.

Отже, слід зазначити, що сьогодні для становлення державного аудиту в Україні необхідно: розробити теоретичні та практичні засади впровадження та функціонування державного аудиту в нашій країні; вивчити та адаптувати зарубіжний досвід становлення системи незалежного публічного контролю; сконцентрувати увагу на питаннях державного аудиту в одному законодавчому акті, що забезпечить безперешкодне здійснення контрольних заходів, передбачивши в ньому органи контролю та відповідальність суб'єктів господарювання за його недотримання.

Наук. керівн. Кривоносова Т. А.

Література: 1. Слободяник Ю. Б. Концептуальні засади державного аудиту [Текст] / Ю. Б. Слободяник // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – К. : КНЕУ : ФПБАУ, 2009. – С. 384–391. 2. Жирна Ж. А. Необхідність побудови та сутність системи державного аудиту в Україні [Текст] / Ж. А. Жирна // Економічні науки. – Серія "Облік і фінанси". – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – 2010. 3. Куликівська Л. Чи має право Рахункова палата контролювати використання коштів місцевих бюджетів [Текст] / Л. Куликівська // Фінансовий контроль. – 2010. – № 7 (60). – С. 33–34. 4. Чумакова І. Ю. Аудит в Україні: нові виклики в епоху глобальних змін [Текст] / І. Ю. Чумакова // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. : Київ, 23 жовт. 2009 р. – К. : КНЕУ : ФПБАУ, 2009. – С. 520–528. 5. Юхимчук А. Влада і контроль – утопія чи реальність? [Текст] / А. Юхимчук // Голос України. – 2010. – № 175 (4925).